

Multicultureel onderwijs

VIA LITERATUUR

Hoe kun je met behulp van literatuur aandacht besteden aan kansrijk multicultureel onderwijs? Dat willen we als studenten pedagogische wetenschappen aan de KU Leuven laten zien in dit

Juna Ghaye en Margo Haesendonck

Etnische minderheden komen in de media vaak op negatieve wijze in beeld. Denk bijvoorbeeld aan de berichten over de recente opstanden in Brussel, waarin deelnemende jongeren van kleur werden voorgesteld als criminelen en onruststokers. De aanleiding van dat protest werd er in de berichtgeving echter meestal niet bij vermeld: ze protesteerden tegen de politie, die een onschuldige jongen had doodgeschoten. Dergelijke negatieve beeldvorming dringt door tot in de hele samenleving en leidt tot racisme. Ze beïnvloedt ook leerkrachten, die (onbewust) stereotypen, vooroordelen en lage verwachtingen van bepaalde leerlingen kunnen ontwikkelen. Dat leidt tot etnische ongelijkheid in het onderwijs, toont onderzoek aan. We lichten kort toe hoe dat in zijn werk gaat.

Stereotypen zijn veralgemeningen over de karakteristieken van een groep. Die kunnen op zich zowel positief, neutraal als negatief zijn. Een uitspraak of gedachte als 'leerlingen met een migratieachtergrond zijn probleemkinderen' is een voorbeeld van een negatieve veralgemening. Minderheden worden in het onderwijscurriculum vaak op stereotiepe wijze neergezet, bijvoorbeeld als 'Fatima de poetsvrouw'. Of ze komen alleen aan

het woord als het over hun specifieke groep gaat, als woordvoerder en verpersoonlijking van hun cultuur. Dit kan en moet anders! Liever fungeren etnische minderheden als experts van een bepaald vakgebied. Zo kan het evengoed gaan over Fatima de advocaat, dokter of leerkracht.

Vooroordelen zijn attitudes tegenover leden van sociale groepen. In tegenstelling tot stereotypen zijn ze niet alleen beschrijvend, maar bevatten ze ook een waardeoordeel. Een voorbeeld van een negatief vooroordeel is 'kinderen van kleur zijn profiteurs'. Uit onderzoek blijkt dat negatieve vooroordelen worden versterkt door negatieve stereotypen. En zoals je misschien al verwacht, hebben vooroordelen van leerkrachten schadelijke gevolgen voor de leerprestaties van leerlingen uit etnische minderheidsgroepen.

De negatieve beeldvorming in de media en in de klas blijven bij kinderen vaak niet onopgemerkt: ze nemen de dominante beeldvorming over. Leerlingen van kleur voelen zich vaak minder verbonden met de westerse maatschappij en gaan zich gedragen naar de heersende stereotypen. Dit heeft een grote impact op hun mentaal welzijn. Zo kan aanhoudend

racisme in het onderwijs leiden tot minderwaardigheidsgevoelens en psychologische problemen zoals depressie en angststoornissen. Zo wordt de etnische ongelijkheid in het onderwijs in stand gehouden.

HOE KAN HET ANDERS?

Multicultureel onderwijs gaat deze etnische ongelijkheid in het onderwijs tegen. Het gaat om het waarderen van verschillen tussen mensen en de manieren waarop deze verschillen kunnen bijdragen tot een rijkere, meer creatieve en meer productieve leeromgeving. Onderwijs moet gebaseerd zijn op consensus, respect en het aanmoedigen van culturele pluraliteit. Om dit te realiseren zijn er volgens de Amerikaanse onderwijskundige James Banks vijf dimensies van belang, die telkens op elkaar voortbouwen: het integreren van diverse inhouden, kennisconstructie toelichten, vooroordelen terugdringen, streven naar een pedagogie van gelijkheid en het empoweren van schoolcultuur. Wij leggen in dit artikel de focus op die eerste dimensie.

Over de auteur

JUNA GHAYE en
MARGOT
HAESENDONCK

zijn studenten pedagogische wetenschappen aan de KU Leuven.

DIVERSE AUTEURS

Neem bijvoorbeeld de lessen Nederlands, waarin momenteel zelden auteurs met een migratieachtergrond aan bod komen. Om dit te veranderen stellen wij de 'additieve benadering' voor, waarbij het bestaande curriculum aangevuld wordt met teksten van etnische minderheden. Concreet houdt dat in dat docenten van het voortgezet onderwijs vaker auteurs uit minderheidsgroepen behandelen. We denken bijvoorbeeld aan Ish Ait Hamou, Rachida Lamrabet, Hind Eljadid, Mustafa Kör en Kader Abdolah. Deze auteurs delen in hun werk ervaringen als lid van een minderheidsgroep, wat bij veel leerlingen herkenning oproept en ervoor zorgt dat ze zich kunnen identificeren met deze literatuur.

Ter illustratie hiervan kozen we een fragment uit *Cécile* van Ish Ait Hamou (zie kader), waarin de avontuurlijke aard van het hoofdpersonage Djibril naar voren komt. Zijn drang naar vrijheid botst met de wensen van zijn ouders. Djibril droomt van een leven ver buiten de grenzen van zijn geboortedorp. De schoolbanken belemmeren hem. Zijn ouders maken zich zorgen om zijn gedrag en hechten veel waarde aan het studeren in de moskee. Djibril kiest uiteindelijk toch voor een ander pad dan zijn ouders van hem verwacht hadden of wensten. Zijn dilemma is waarschijnlijk niet alleen herkenbaar voor jongeren met een migratieachtergrond, maar voor alle tieners.

Door diverse literaire werken in de klas te gebruiken, kun je de identiteitsontwikkeling van leerlingen stimuleren. Jongeren komen meer te weten over verschillende etnische achtergronden en culturen en kunnen hierop reflecteren. Minderheidsleerlingen kunnen door het lezen van verhalen over personages met eenzelfde etnische achtergrond een gevoel van culturele trots en bevestiging krijgen. Ook kan deze literatuur jongeren voor het eerst aan het denken zetten over discriminatie en racisme. Door te lezen over

ervaringen en de leefwereld van diverse etnische en culturele groepen kunnen ze hun vooroordelen en stereotypen aan de kant zetten. Het eventuele negatieve beeld dat leerlingen over zichzelf hadden, kan door sommige literatuur verbeteren. Ze beseffen bijvoorbeeld dat er meerdere manieren zijn om 'van kleur te zijn', doordat de personages verscheidene rollen aannemen en niet enkel stereotiepe rollen. Daardoor kunnen ze hun beeld van mensen met een specifieke etnische achtergrond bijstellen. Hetzelfde geldt waarschijnlijk voor leerkrachten.

Door auteurs met een migratieachtergrond in de les te gebruiken, kun je minderheidsleerlingen bovendien extra motiveren voor lezen. Zo blijkt uit onderzoek dat het hun betrokkenheid verhoogt en de leesvaardigheid verbetert. Logisch, want jongeren kunnen zich op die manier herkennen in de verhalen en in de vertellers, waardoor er een dialoog ontstaat tussen etnische groepen. Op deze manier kun je literatuur dus inzetten voor divers, kansrijk en multicultureel onderwijs.

Fragment 1

Djibrils verbeelding was te groot voor het kleine dorp waarin hij geboren was. De schoolbanken waren voor hem wat een laaghangend plafond was voor een vogel, maar zoals de traditie het wilde, ging hij sinds zijn vierde naar school, net als alle jongens van het dorp. Er waren geen klassen, examens of diploma's – je kon op iedere leeftijd afstuderen, op voorwaarde dat je het Heilige Boek helemaal vanbuiten kende. Dat was de voorwaarde om jezelf een goed opgeleide man of vrouw te kunnen noemen. Sommigen van zijn leeftijdgenoten – in de ogen van de dorpsbewoners wonderkinderen die gezegend waren door God – kenden de 77.701 woorden al uit hun hoofd, terwijl er evengoed dertigers waren die nog steeds met de poëtische verzen worstelden.

